

การพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีกับบทบาทสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดี ของผู้พิพากษา

The development of the Case Affairs officers to play an important role in supporting court proceedings

สำเริง เกษรศิริ*

ผู้พิพากษานักคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดมหาสารคาม

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับนับแต่วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๑ ซึ่งมาตรา ๔ ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามที่ศาลมอบหมาย ได้แก่ การไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน บันทึกคำพยาน ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย และเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาตรา ๕ ของพระราชบัญญัตินี้จึงกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดีแตกต่างจากข้าราชการศาลยุติธรรมอื่น โดยต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย (๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา และได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี (๓) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและปริญญาในสาขาวิชาอื่นที่ ก.ศ. กำหนดซึ่งไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี ต่อมามีการกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีสำหรับคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับที่ ๒๖ พ.ศ. ๒๕๕๘ ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่ศาลมอบหมาย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึงปัจจุบันในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานคดียังมีได้ปฏิบัติหน้าที่หลักในการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยเฉพาะเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับระบบงานและความก้าวหน้าในสายอาชีพมาตลอด โดยมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดกรอบเจ้าพนักงานคดีของสำนักงานศาลยุติธรรม ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีสังกัดส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดี ซึ่งมีหัวหน้าส่วนหรือกลุ่มงานที่ไม่ได้มาจากสายงานเจ้าพนักงานคดี จึงไม่เข้าใจระบบงานของเจ้าพนักงานคดีอย่างแท้จริง ทำให้มีการมอบหมายงานอื่นซึ่งเป็นงานด้านธุรการให้เจ้าพนักงานคดีรับผิดชอบปริมาณมาก ส่งผลโดยตรงให้เจ้าพนักงานคดีมิได้ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ส่วนเจ้าพนักงานคดีศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ แม้ส่วนใหญ่จะได้ปฏิบัติหน้าที่หลักในการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษตาม

วัตถุประสงค์ของกฎหมาย แต่เนื่องจากสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดกรอบเจ้าพนักงานคดีสังกัดส่วนหรือกลุ่มงานช่วยพิจารณาคดี จึงมีหัวหน้าส่วนหรือกลุ่มงานที่ไม่ได้มาจากสายงานเจ้าพนักงานคดี ซึ่งไม่เข้าใจระบบงานของเจ้าพนักงานคดี เป็นปัญหาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม การที่ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีถูกกำหนดกรอบให้สังกัดอยู่ในส่วนงานหรือกลุ่มงานดังกล่าว ส่งผลโดยตรงให้เจ้าพนักงานคดีไม่มีโอกาสเติบโตขึ้นเป็นหัวหน้าส่วนหรือกลุ่มงาน อันเป็นปัญหาความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพของเจ้าพนักงานคดีด้วยประการหนึ่ง

สำนักงานศาลยุติธรรมได้ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการภายในโดยการออกประกาศ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานในสำนักงานศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๖) สารสำคัญของประกาศประการหนึ่งคือ การกำหนดส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีตลอดจนกำหนดภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีเป็นมาตรฐานในทิศทางเดียวกันและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบตลอดถึงความเป็นมาของเจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบมีความเชื่อมโยงระหว่างระบบงานธุรการกับผู้พิพากษา โดยบางภารกิจหน้าที่ยังมีความทับซ้อนกับหน้าที่รับผิดชอบของข้าราชการอื่นในสำนักงานศาลยุติธรรม อีกทั้งปัญหาเรื่องความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพของเจ้าพนักงานคดีเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น ซึ่งจะได้ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. แนวคิดทฤษฎีที่นำมาวิเคราะห์

๒.๑ ระบบวิธีพิจารณาคดีและบทบาทในการค้นหาความจริงของศาล

ระบบพิจารณาคดีสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ระบบ ได้แก่ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยทั้งสองระบบ มีรูปแบบการพิจารณาคดีและบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีแตกต่างกัน

๒.๑.๑ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ในระบบกล่าวหาผู้เสียหายและรวมถึงญาติผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้เองในฐานะเป็นผู้กล่าวหา ผู้พิพากษาจะเป็นคนกลางพิจารณาคดีโดยเปิดเผย แต่ไม่มีอำนาจกล่าวหา ยกประเด็นแห่งคดี หรือนำสืบพยาน ดังนั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายจึงอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ในขณะที่คู่ความฝ่ายหนึ่งนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อฟ้องร้องขอให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด หรือนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการของกฎหมาย คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาที่ได้เช่นกัน ระบบกล่าวหาจะเน้นความเป็นกลางของศาล ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องนำเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง จึงมีการเรียกการดำเนินคดีระบบนี้ว่าเป็นระบบคู่กรณี (Adversary System) สำหรับคดีแพ่งผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและไม่ยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีของทั้งสองฝ่าย ส่วนในคดีอาญาผู้พิพากษาจะเข้าไปมีบทบาทในการซักถามพยานเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลยหรือเพื่อความชัดเจนในคดีเท่านั้น แต่จะไม่ซักถามในเรื่องอื่นนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำสืบ โดยการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยานที่ผู้พิพากษาและคู่ความจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การกระทำผิดกฎหมาย

ดังกล่าวอาจมีผลให้ถูกยกฟ้องได้ และท้ายที่สุดผู้พิพากษาจะเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะคดีไปตามกระบวนการหรือเนื้อหาแห่งพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ

๒.๑.๒ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นกระบวนการค้นหาความจริงและเป็นระบบซึ่งพัฒนาต่อมาจากการแก้แค้นเป็นการส่วนตัว มีการยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเองโดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่แทนผู้พิพากษา เปลี่ยนสถานะจากการเป็นคนกลางมาเป็นผู้ทำการไต่สวน มีอำนาจรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ สืบสวนพยานและควบคุมการไต่สวนพยานเอง ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงมิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาอีกต่อไป แต่จะเป็นการต่อสู้ระหว่างจำเลยกับรัฐ เป็นการพิจารณาคดีที่มีได้กระทำโดยเปิดเผย พิจารณาจากเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่าการเบิกความ และเพื่อให้ผู้พิพากษาทำงานได้คล่องตัว กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการพิจารณาคดีจึงไม่ค่อยเข้มงวดและไม่เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา ระบบไต่สวนจะเน้นบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง เรียกว่าหลักการไต่สวนโดยผู้พิพากษาสามารถเป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหลายในคดีด้วยตนเอง เป็นระบบการพิจารณาคดีที่เน้นการแสวงหาความจริงแท้ที่มีได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ที่พยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงมีหน้าที่ต้องพิจารณาให้แน่ใจถึงข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอ และต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่คู่ความมิได้นำเสนอด้วย^๑

กล่าวโดยสรุป ระบบการพิจารณาคดีทั้งสองระบบดังกล่าวมีความแตกต่างกัน โดยระบบกล่าวหาจะเน้นในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันและบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความเป็นผู้พิพากษามีบทบาทในการวางตัวเป็นกลางภายใต้กฎเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เคร่งครัด ส่วนระบบไต่สวนจะไม่เน้นหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความ แต่จะเน้นเรื่องบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงในคดีและควบคุมกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง ไม่เคร่งครัดกฎเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ กำหนดให้ใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน ส่วนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๖) พ.ศ. ๒๕๕๘ แม้กฎหมายมิได้ระบุชัดให้ใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน แต่เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติหน้าที่ทางคดีกับบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ใช้ระบบการพิจารณาคดีค่อนข้างไปในทางแบบระบบไต่สวน กฎหมายทั้งสามฉบับดังกล่าวจึงกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทางคดีและสนับสนุนองค์คณะผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของผู้พิพากษาคดีให้มีประสิทธิภาพ

^๑ ธีรพร พงศ์กระพันธ์ Tanyaporn Pongkaphan, (๒๕๕๑), “บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๑”, หน้า ๘๘-๘๙.

๓. การพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีตามนโยบายประธานศาลฎีกา

การพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีเพื่อให้มีบทบาทสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาถูกกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายข้อที่ ๓ ของนางเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกาคนที่ ๔๖

๓.๑ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี

ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทางคดีและสนับสนุนองค์คณะผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาหลายประเภท แต่ทางปฏิบัติที่ผ่านมาเจ้าพนักงานคดีส่วนใหญ่ยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานและระบบงานของศาลตลอดจนบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้มีความชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเอื้อต่อการที่เจ้าพนักงานคดีจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๑ ประธานศาลฎีกาจึงออกคำแนะนำ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลและผู้พิพากษาพึงให้ความสำคัญต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในการช่วยพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหลัก ส่วนภารกิจด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือประชาชนที่มีอรรถคดี สำหรับศาลซึ่งมีอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดีไม่เพียงพอ ให้ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลดำเนินการให้เจ้าหน้าที่ธุรการอื่นร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าพนักงานคดีเพื่อให้ภารกิจดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ข้อ ๒ ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลและผู้พิพากษาพึงมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีตามที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะในกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) ชั้นตรวจคำฟ้อง ช่วยตรวจสอบคำฟ้อง รวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น และนำคดีเข้าสู่ระบบการไต่สวน

(๒) ชั้นพิจารณาคดี ช่วยตรวจสอบพยานหลักฐาน จัดทำรายงานปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และสรุปพยานหลักฐานที่สำคัญ บันทึกคำพยาน รวมทั้งดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

(๓) ชั้นพิจารณาคดี ช่วยศึกษา ค้นคว้า และทำความเข้าใจตามที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของอุทธรณ์และฎีกาก่อนส่งสำนวนไปยังศาลสูง

(๔) ในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกา ช่วยจัดทำรายงานการตรวจสำนวน รายงานสรุปปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ช่วยศึกษา ค้นคว้า และทำความเข้าใจตามที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเลขานุการในการประชุมคดีตามระเบียบศาล ตลอดจนช่วยดำเนินการตาม (๑) ถึง (๓) ในคดีที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา

ข้อ ๓ นอกจากอำนาจหน้าที่ตามข้อ ๒ เมื่อมีเหตุอันสมควรเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี เจ้าพนักงานคดีอาจทำรายงานเสนอข้อมูลหรือความเห็นใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาได้

ข้อ ๔ ให้ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลกำกับดูแลให้เจ้าพนักงานคดีได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดในกฎหมายและคำแนะนำนี้ โดยให้ส่วนงานด้านธุรการสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๕ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมดำเนินการให้มีคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีในทุกขั้นตอนและในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามคำแนะนำนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

แม้ประธานศาลฎีกาจะได้ออกคำแนะนำว่าด้วยบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีซึ่งประกาศ ณ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๔ เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีทุกศาลทั่วประเทศเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในทิศทางเดียวกันแล้ว แต่ในทางปฏิบัติผู้บริหารศาลบางส่วนยังไม่ได้ดำเนินการตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาดังกล่าว ด้วยภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกามีตั้งแต่ขั้นตรวจคำฟ้อง กระบวนการไกล่เกลี่ยชั้นพิจารณาคดี ชั้นพิพากษาคดี ตลอดถึงชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา เมื่อพิจารณาถึงอัตรากำลังของเจ้าพนักงานคดีในศาลชั้นต้นซึ่งมีเพียงศาลละ ๑ ถึง ๒ อัตรา ประกอบกับขณะออกคำแนะนำฉบับนี้ เจ้าพนักงานคดียังสังกัดอยู่กับส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดีและส่วนหรือกลุ่มงานช่วยพิจารณาการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ของเจ้าพนักงานคดีโดยเฉพาะในคดีผู้บริโภคและคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นงานด้านธุรการที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนหรือกลุ่มงานทั้งสองดังกล่าว เช่น งานตรวจรับคำฟ้อง คิดค่าธรรมเนียมศาล งานหมาย เก็บสำเนาฎีกา ออกหมายเลขคดีกำหนดเลขคดีแดง เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าพนักงานคดียังต้องปฏิบัติหน้าที่ในส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ได้แก่ การไกล่เกลี่ย จัดพิมพ์รายงานกระบวนการพิจารณา ตรวจสอบสัญญาประนีประนอมยอมความและคำพิพากษตามยอม และจัดทำสำนวนไกล่เกลี่ย รวมถึงการสแกนสำนวนไกล่เกลี่ยในบางศาล ส่งผลให้เจ้าพนักงานคดีมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบหนักเกินกว่ากรอบอัตรากำลังที่มีอยู่ ผู้พิพากษาทราบถึงภาระงานส่วนนี้ประกอบกับความไว้วางใจจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน อาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ผู้พิพากษาไม่ได้มอบหมายงานให้เจ้าพนักงานคดีตามที่กฎหมายกำหนดเพิ่ม ส่งผลให้เจ้าพนักงานคดีไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา

๓.๒ การกำหนดส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี

เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๔ สำนักงานศาลยุติธรรมได้ออกประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานในสำนักงานศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๖) โดยเพิ่มส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีในหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม ดังนี้

หน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ

กลุ่มศาลสูง ได้แก่ สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา สำนักอำนวยการประจำศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ถึง ภาค ๙ และสำนักอำนวยการประจำศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ ส่วนสำนักอำนวยการประจำศาลอุทธรณ์ให้ปรับปรุงชื่อส่วนคดีผู้บริโภคเป็นส่วนเจ้าพนักงานคดี

กลุ่มศาลแพ่ง ได้แก่ สำนักอำนวยการประจำศาลแพ่ง สำนักอำนวยการประจำศาลแพ่งธนบุรี สำนักอำนวยการประจำศาลแพ่งกรุงเทพใต้ สำนักอำนวยการประจำศาลแพ่งมีนบุรี สำนักอำนวยการประจำศาลแพ่งตลิ่งชัน และสำนักอำนวยการประจำศาลแพ่งพระโขนง

กลุ่มศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้แก่ สำนักอำนวยการประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง และสำนักอำนวยการประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑ ถึง ภาค ๙

กลุ่มศาลจังหวัดและศาลแขวง ได้แก่ สำนักอำนวนการประจำศาลจังหวัด สำนักงานประจำศาลจังหวัด สำนักอำนวนการประจำศาลแขวง สำนักงานประจำศาลแขวง

เนื่องจากศาลในกลุ่มศาลแพ่งและกลุ่มศาลจังหวัดและศาลแขวง เป็นศาลซึ่งทำหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคและคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลชั้นต้น เจ้าพนักงานคดีทั่วประเทศส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ในกลุ่มศาลดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอกล่าวเฉพาะการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีในกลุ่มศาลแพ่ง และกลุ่มศาลจังหวัดและศาลแขวง ซึ่งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ทำนองเดียวกัน ดังนี้

(ก) ดำเนินการเขียนคำฟ้อง คำคู่ความ คำร้องขอ คำขอ คำแถลง บันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำด้านกฎหมายและสร้างความเข้าใจที่ดีแก่ประชาชนในคดีผู้บริโภค

(ข) ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทในคดีผู้บริโภค และคดีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มศาลแขวง)

(ค) จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องในคดีผู้บริโภค และคดีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มศาลแขวง)

(ง) ค้นคว้าข้อกฎหมาย คำวินิจฉัย คำพิพากษาศาลฎีกา ข้อมูลทางวิชาการ ย่อข้อกฎหมายและทำความเข้าใจต่อศาล

(จ) ปฏิบัติงานบันทึกคำพยาน

(ฉ) ตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานรวมทั้งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(ช) ยกร่างคำพิพากษาและคำสั่งคำร้อง

(ซ) ดำเนินการเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค คดีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คดีเลือกตั้ง คดีค้ำมนุษย์หรือคดีอื่นใดที่ได้รับมอบหมาย (การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มศาลแขวง)

(ณ) ดำเนินการจัดทำสถิติและรายงานความ

(ญ) ดำเนินงานเกี่ยวกับงานแผน งบประมาณ และรายงานผลของส่วนงาน

(ฎ) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนกลุ่มศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑ ถึง ภาค ๙ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี ดังนี้

(ก) ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิประชาชนตามกฎหมาย

(ข) ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจคำคู่ความ คำร้อง คำแถลง ส่วนงานการสอบสวนสำนวนคดี พยานหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องในคดี

(ค) ปฏิบัติงานบันทึกคำพยาน

(ง) ยกร่างคำพิพากษา คำวินิจฉัย และคำสั่งคำร้อง

(จ) ค้นคว้าข้อกฎหมาย คำวินิจฉัย คำพิพากษาศาลฎีกา ข้อมูลทางวิชาการ ย่อข้อกฎหมายและทำความเข้าใจต่อศาล

(ฉ) ดำเนินการเกี่ยวกับการเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน ตรวจสอบกรณีการบริษัทรพย์สิน หรือข้อเท็จจริงอื่นใดอันเป็นประโยชน์แก่การได้ส่วนมูลฟ้องพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล

(ช) ดำเนินการเกี่ยวกับแผน งบประมาณ และรายงานผลของส่วนงาน

(ข) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

สืบเนื่องจากนโยบายของประธานศาลฎีกา เรื่อง พัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีเพื่อให้มีบทบาทสนับสนุนการพิจารณาคดีของศาลเพิ่มขึ้น และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี ซึ่งเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดี ปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานและระบบงานของศาลยุติธรรม ตลอดจนบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี ให้มีความชัดเจนและเหมาะสม จนกระทั่งสำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศเรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานในสำนักงานศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๖) โดยกำหนดให้เพิ่มกลุ่มหรือส่วนงานเจ้าพนักงานคดีขึ้นในหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม และการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้มีความชัดเจนและเหมาะสม เพื่อเอื้อต่อการที่เจ้าพนักงานคดีจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามประกาศดังกล่าว เนื่องจากเดิมเจ้าพนักงานคดีสังกัดส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดีและส่วนหรือกลุ่มช่วยพิจารณาคดี การที่เจ้าพนักงานคดีต้องแยกส่วนหรือกลุ่มงานออกไปโดยที่ยังไม่มีกรอบอัตรากำลังมาทดแทนบุคลากรในส่วนหรือกลุ่มงานทั้งสองดังกล่าว ส่งผลให้หลายศาลยังคงไม่สามารถตั้งส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีได้ อย่างไรก็ตามมีบางศาลดำเนินการตั้งส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีตามประกาศแล้ว หากแต่การตั้งส่วนหรือกลุ่มงานดังกล่าวเป็นเพียงดำเนินการทวงระบบการบริหารเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานคดีส่วนใหญ่ยังคงได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในลักษณะเช่นเดิม มิได้แตกต่างจากก่อนมีการแยกส่วนหรือกลุ่มงานออกมาแต่อย่างใด ลักษณะเนื้อหาของงานที่ได้รับมอบหมายยังมิได้เป็นไปตามนโยบายประธานศาลฎีกา และวัตถุประสงค์ของการประกาศแบ่งส่วนราชการดังกล่าว ปัญหาดังกล่าวนี้อยู่ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมโดยคณะทำงานพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดี สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าพนักงานคดีและบุคลากรอื่นในศาลยุติธรรม เพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๓.๓ ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามที่สำนักงานศาลยุติธรรม

กำหนด

การพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีในสำนักงานศาลยุติธรรมมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อกำหนดเพิ่มส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีในหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมแล้ว สำนักงานศาลยุติธรรมโดยเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีหนังสือ เรื่อง ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดี ตามหนังสือที่ ศย ๐๒๐/ว ๙๖ (ป) ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๔ โดยแจ้งภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีในศาลชั้นต้นและศาลสูงให้หัวหน้าหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมทราบและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด เพื่อให้การดำเนินงานของเจ้าพนักงานคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นมาตรฐานในทิศทางเดียวกัน ด้วยศาลในกลุ่มศาลชั้นต้นเป็นศาลหลักที่พิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภค คดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ ผู้เขียนจึงกล่าวเฉพาะภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีในศาลชั้นต้น

ดังนี้

๑. การกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย

๑.๑ คดีผู้บริโภค

๑.๑.๑. ชั้นก่อนยื่นฟ้องคดี

(๑) สอบข้อเท็จจริง ให้คำแนะนำและแจ้งให้ผู้บริโภคทราบถึงสิทธิตามกฎหมายของตน ขั้นตอนการดำเนินคดีแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ การจัดทำคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง บัญชีระบุพยาน บันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้อง การเตรียมพยานหลักฐาน การจัดทำบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน รวมทั้งการยื่นฟ้องทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing System)

(๒) ตรวจสอบสถานะการเป็นนิติบุคคลหรือภูมิลำเนาของคู่ความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง

(๓) แจ้งผู้บริโภคให้ทราบถึงสิทธิ ผลทางกฎหมายและประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ช่วยเหลือผู้บริโภคในการจัดทำคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเพื่อเสนอต่อศาล อีกทั้งสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากผู้บริโภคแล้วจัดทำความเห็นประกอบการพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาล

(๔) ติดต่อคู่ความฝ่ายอื่นและบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันให้มาทำการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง

(๕) ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทก่อนฟ้อง เพื่อให้คู่ความที่เกี่ยวข้องได้เจรจาตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความในข้อพิพาท ในกรณีที่มีการขอให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ทำความเข้าใจเสนอต่อศาลว่ามีเหตุจำเป็นที่สมควรที่จะพิพากษาหรือไม่

(๖) ช่วยเหลือผู้บริโภคในการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่คู่ความได้ตกลงประนีประนอมยอมความก่อนการยื่นฟ้องคดี

(๗) ตรวจสอบ รวบรวมสรุปข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเสนอต่อศาลเพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนยื่นฟ้องคดี

(๘) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๒ ชั้นฟ้องคดีและตรวจคำฟ้อง

(๑) ตรวจสอบว่าคำฟ้องที่โจทก์ได้ยื่นต่อศาลเป็นคดีผู้บริโภคและอยู่ในเขตอำนาจศาลหรือไม่ กรณีมีข้อสงสัยให้ทำความเข้าใจเสนอต่อศาล

(๒) ตรวจสอบคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง บัญชีระบุพยานที่ผู้บริโภคเสนอต่อศาล ในกรณีพบว่าหากคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง บัญชีระบุพยานนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญในเรื่องใด ให้คำแนะนำเพื่อจัดทำให้ถูกต้องครบถ้วน

(๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๓ ชั้นพิจารณาคดี

(๑) กรณีผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลย สอบข้อเท็จจริง ให้คำแนะนำ และแจ้งให้ผู้บริโภคทราบถึงสิทธิตามกฎหมาย รวมทั้งขั้นตอนตามกฎหมาย จัดทำคำให้การ รวมทั้งบัญชีระบุพยานให้แก่ผู้บริโภค

(๒) โกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท รวมทั้งกรณีที่ผู้บริโภคเป็นบุคคล

ธรรมดาและเป็นโจทก์ฟ้องคดีผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้คู่ความสามารถเจรจาและตกลง
ประนีประนอมยอมความกันในเรื่องข้อพิพาท

(๓) ติดต่อกับคู่ความและบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันให้มา
ทำการไกล่เกลี่ย

(๔) กรณีที่คู่ความสามารถตกลงกันได้ ช่วยเหลือคู่ความในการร่างหรือ
ตรวจสอบสัญญาประนีประนอมยอมความ อธิบายสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้
คู่ความทราบ

(๕) ตรวจสอบการดำเนินคดีว่าเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่
หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้จัดทำรายงานพร้อมแนวทางแก้ไขเสนอต่อศาล

(๖) สอบถามข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทจากคู่ความแล้วจัดทำ
รายงานสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทเสนอต่อศาล

(๗) ช่วยเหลือผู้บริโภคในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานเอกสาร
และพยานวัตถุอันเป็นประเด็นแห่งคดี

(๘) ตรวจสอบพยานหลักฐาน การตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้า
หรือบริการ การตรวจสอบพิสูจน์สินค้าหรือความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ หรือ
ตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน ทุนจดทะเบียน รายได้ รายชื่อหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือ
กรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน
หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี

(๙) เรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือจัดส่ง
พยานหลักฐานหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใด เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดีแล้วจัดทำ
รายงานสรุปเสนอศาล

(๑๐) ประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ตรวจพิสูจน์
หรือข้อมูลที่จำเป็นหรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการ
ดำเนินการแล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล

(๑๑) จัดทำรายงานเสนอต่อศาลเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ศาลสมควร
เรียกมาสืบเพิ่มเติม หรือผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการ
พิจารณาพิพากษา

(๑๒) ตรวจสอบ รวบรวม สรุปข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเสนอต่อ
ศาลเพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา รวมทั้งให้รายงานเสนอ
ศาลกรณีมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่
จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือผู้บริโภคเป็นส่วนรวม

(๑๓) ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยาน

(๑๔) ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อกฎหมาย คำพิพากษา คำสั่ง
คำวินิจฉัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภค

(๑๕) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๔ ขั้นตอนพิพากษาและทำคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

(๑) ตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประโยชน์ในการทำ

คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

(๒) ตรวจสอบข้อกฎหมายและทำความเข้าใจเพื่อประโยชน์ในการทำ

คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

(๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๕ ชั้นตรวจอุทธรณ์

(๑) ตรวจสอบข้อจำกัดในการยื่นอุทธรณ์ การรับรองหรืออนุญาตให้

อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงและคำร้องขอทุเลาการบังคับคดี (หากมี) แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล

(๒) ตรวจสอบสำนวนที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไม่รับอุทธรณ์

และจัดเตรียมสำนวนให้พร้อมก่อนเสนอผู้พิพากษา

(๓) โกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทก่อนที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์

เพื่อให้คู่ความที่เกี่ยวข้องได้เจรจาตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความในข้อพิพาท (หากมี)

(๔) ติดต่อคู่ความฝ่ายอื่นและบุคคลที่ศาลกำหนด หรือที่คู่ความตกลงกัน

ให้มาทำการไกล่เกลี่ยก่อนศาลมีคำสั่งรับอุทธรณ์

(๕) ช่วยเหลือผู้บริโภคในการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่

คู่สัญญาได้ตกลงประนีประนอมยอมความก่อนศาลมีคำสั่งรับอุทธรณ์ และขอให้ศาลพิจารณาส่งศาล

อุทธรณ์เพื่อพิพากษาตามยอมต่อไป

(๖) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๖ ชั้นตรวจคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกา

(๑) ตรวจสอบสำนวนคดีผู้บริโภคที่มีการฎีกา และจัดเตรียมสำนวนให้พร้อม

ก่อนเสนอผู้พิพากษา

(๒) ตรวจสอบคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกาว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์

การยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาหรือไม่ รวมถึงคำร้องขอทุเลาการบังคับคดี (หากมี) แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล

(๓) โกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เพื่อให้คู่ความที่เกี่ยวข้องได้เจรจา

ตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความในข้อพิพาท แล้วส่งศาลฎีกาพร้อมคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกาหรือภายหลังก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา

(๔) ติดต่อคู่ความคู่ความฝ่ายอื่นและบุคคลที่ศาลกำหนด หรือที่คู่ความ

ตกลงกันให้มาทำการไกล่เกลี่ยก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา

(๕) ช่วยเหลือผู้บริโภคในการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่

คู่สัญญาได้ตกลงประนีประนอมยอมความก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา และขอให้ศาลพิจารณาส่งศาลฎีกาเพื่อพิพากษาตามยอมต่อไป

(๖) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๑.๗ ชั้นบังคับคดี

(๑) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีหนังสือเรียกบุคคลหนึ่ง

มาให้ข้อมูลหรือส่งเอกสารเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามคำสั่งศาลของผู้ประกอบธุรกิจแล้วจัดทำรายงาน

เสนอต่อศาล พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขหรือความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีการเพื่อบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๒) ตรวจสอบข้อขัดข้องในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

เรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ มาให้ถ้อยคำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล

(๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

๑.๒ คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

๑.๒.๑ ชั้นตรวจฟ้อง

(๑) ตรวจฟ้องในคดีที่หน่วยงานของรัฐเป็นโจทก์ พิจารณาทำความเข้าใจเสนอผู้พิพากษาว่าเป็นฟ้องที่บรรยายถูกต้องตามกฎหมาย อยู่ในเขตอำนาจศาลและมีลักษณะเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอันสมควรประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ และมีเอกสารประกอบฟ้อง ได้แก่ สำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนครบถ้วนหรือไม่

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๒) ตรวจฟ้องในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ พิจารณาทำความเข้าใจเสนอผู้พิพากษาว่าเป็นฟ้องที่บรรยายถูกต้องตามกฎหมาย อยู่ในเขตอำนาจศาลและมีลักษณะเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอันสมควรรับฟ้องไว้ไต่สวนมูลฟ้อง แก้ไขฟ้อง ยกฟ้องหรือมีคำสั่งอื่นใดหรือไม่

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๓) มีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่ง

พยานหลักฐาน

(๔) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี

ตรวจสอบกรณีการบริษัทยาสูบ หรือข้อเท็จจริงอื่นใดอันเป็นประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง พิจารณาและพิพากษาคดี

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๕) ค้นคว้าข้อกฎหมาย คำพิพากษาและข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

(๖) จัดทำรายงานการตรวจสอบและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับข้อ พร้อม

ทำความเข้าใจเสนอผู้พิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๗) จัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง

(๘) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๒.๒ ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

(๑) มีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่ง

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

พยานหลักฐาน (๒) ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง ข้อสัญญา คำสั่งหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับมูลแห่งคดีและรวบรวมพยานหลักฐาน ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี ตรวจสอบกรณีการบริษัทยาสูบ หรือข้อเท็จจริงอื่นใดอันเป็นประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๓) ตรวจสอบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดี

ไม่มีมูลตามคำแถลงของจำเลย

(๔) ตรวจสอบบุคคล เอกสารหรือวัตถุที่สามารถสนับสนุนข้อเท็จจริง

อันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลตามคำแถลงของจำเลย

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๕) ค้นคว้าข้อกฎหมาย คำพิพากษาและข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

(๖) จัดทำรายงานการตรวจสอบ สรุปย่อการกระทำความผิดของจำเลย ตามฟ้อง การยอมรับหรือโต้แย้งพยานหลักฐาน สรุปประเด็นที่คู่ความโต้แย้งกัน จำนวนพยานที่เกี่ยวข้อง กับประเด็น ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐาน วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ลำดับพยานการนำสืบ ระยะเวลาที่ใช้ในการไต่สวนมูลฟ้อง และการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทำหนังสือเสนอผู้พิพากษา

(๗) จัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลสั่ง

(๘) ประสานคู่ความหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามพยาน บุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ

(๙) ช่วยเหลือศาลในการกำหนดประเด็นคำถามก่อนถึงวันนัดไต่สวน มูลฟ้อง

(๑๐) ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

(๑๑) ช่วยเหลือศาล คู่ความ และพยานในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องพยาน บุคคลที่ต้องใช้พยานเอกสารประกอบ

(๑๒) ควบคุมและแนะนำให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของ กฎหมาย หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางการแก้ไข

(๑๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๒.๓ ขั้นตรวจพยานหลักฐาน

(๑) มีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่ง พยานหลักฐาน

(๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี ตรวจสอบกรณีการรับทรัพย์สิน หรือข้อเท็จจริงอื่นใดอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาและพิพากษาคดี

(๓) ก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานของศาล ให้เจ้าพนักงานคดีนัด ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อความสะดวกรวดเร็วในวันนัดตรวจพยานหลักฐานของศาล

(๔) ตรวจสอบสำนวน สำนวนการสอบสวนและสำนวนการไต่สวน จัดทำ สรุปย่อการกระทำความผิดของจำเลยตามฟ้อง รวมทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏในสำนวนการ สอบสวนหรือสำนวนการไต่สวน

(๕) ค้นคว้าข้อกฎหมาย คำพิพากษาและข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

(๖) จัดทำรายงานการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน การ ยอมรับหรือโต้แย้งพยานหลักฐาน สรุปประเด็นที่คู่ความโต้แย้งกัน จำนวนพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็น ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐาน วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ลำดับพยานในการนำสืบ ระยะเวลาที่ใช้ในการสืบพยานหลักฐาน และการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องพร้อมทำความเห็นเสนอ ผู้พิพากษา

(๗) ตรวจสอบสารบัญพยานเอกสาร และช่วยเหลือศาลในการหา พยานเอกสาร

(๘) จัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง

(๙) ประสานคู่ความหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามพยาน บุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ

(๑๐) ควบคุมและแนะนำให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของ กฎหมาย หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางการแก้ไข

(๑๑) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

๑.๒.๔ ชั้นสืบพยาน

(๑) ช่วยเหลือศาลในการกำหนดประเด็นคำถามก่อนถึงวันนัดสืบพยาน

(๒) ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยานในวันนัดสืบพยาน

(๓) ช่วยเหลือศาล คู่ความ และพยานในระหว่างสืบพยานบุคคลที่ต้องใช้

พยานเอกสารประกอบ

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๔) ควบคุมและแนะนำให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมาย

หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางการแก้ไข

(๕) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๒.๕ ชั้นพิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๑) ควบคุมและแนะนำให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมาย

หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางการแก้ไข

(๒) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๒.๖ ชั้นหลังมีคำพิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๑) ช่วยเหลือศาลในการตรวจต้นฉบับคำพิพากษาก่อนผู้พิพากษา

เจ้าของสำนวนและองค์คณะลงนาม

(๒) ช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบกรณีการรับทรัพย์สิน และรายงาน

การตรวจสอบพร้อมทำความเข้าใจกับผู้พิพากษา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๒.๗ ชั้นตรวจอุทธรณ์และฎีกา

(๑) ตรวจอุทธรณ์ในเบื้องต้นว่าเป็นอุทธรณ์ที่จะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่

แล้วจัดทำรายงานเสนอศาล

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๒) ตรวจสอบอุทธรณ์ ฎีกา คำร้องขออนุญาตฎีกาว่าจัดทำถูกต้องตาม

กฎหมายหรือไม่แล้วจัดทำรายงานเสนอศาล

(๓) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

๑.๓ คดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีในคดีที่มีการดำเนินคดี

แบบกลุ่มตั้งแต่ชั้นก่อนยื่นฟ้องคดี ชั้นฟ้องคดีและตรวจคำฟ้องชั้นพิจารณาคดี ชั้นพิพากษาและทำคำสั่งชี้

ขาดตัดสินคดี ชั้นตรวจอุทธรณ์ ชั้นตรวจคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกา กำหนดไว้ทำนองเดียวกับคดี

ผู้บริโภค

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

๒. ภารกิจและหน้าที่ที่อาจได้รับมอบหมาย

(๑) ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อกฎหมาย คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัยต่าง ๆ

ในคดีประเภทอื่น

(๒) ทำความเห็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภค คดีที่มีการดำเนินคดี

แบบกลุ่ม คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หรือคดีประเภทอื่น

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๓) ช่วยเหลือศาลในการยกย่องคำพิพากษาหรือคำสั่ง

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

(๔) ช่วยเหลือผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานคดี ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทหรือพิพากษาคดี

(๕) ทำความเห็นในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในหรือภายนอกของศาล

(๖) ตอบข้อหารือระหว่างศาลและหน่วยงานภายนอก

(๗) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

(๘) เป็นคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น สอบวินัย สอบความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่จัดซื้อจัดจ้าง ตรวจจรับพัสดุ เป็นต้น

(๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นในคดีค้ำมนุษย์ คดีเลือกตั้ง คดีชำนาญพิเศษ หรือคดีอื่นใดตามที่เห็นสมควร

(๑๐) ในกรณีที่มีการบันทึกคำพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดภาพและเสียง ตรวจสอบถึงความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อความที่บันทึก ตลอดจนการจัดทำสำเนาข้อความดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสิ่งบันทึกเสียงอื่น

(๑๑) ดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

การที่สำนักงานศาลยุติธรรมแบ่งส่วนราชการภายในโดยกำหนดเพิ่มกลุ่มหรือส่วนงานเจ้าพนักงานคดี รวมทั้งกำหนดภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีดังกล่าวมาข้างต้น นับว่าเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดี เพื่อให้มีบทบาทสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา เป็นการดำเนินการตามนโยบายของประธานศาลฎีกาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันศาลยุติธรรมทั่วประเทศโดยเฉพาะศาลในกลุ่มศาลชั้นต้นอยู่ในกระบวนการเริ่มต้นของการจัดตั้งส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดนั้นมีความครอบคลุมอยู่แทบทุกกระบวนการ ด้วยเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและเจ้าพนักงานคดีในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเคยอยู่ในสังกัดกลุ่มหรือส่วนงานบริหารจัดการคดี ส่วนเจ้าพนักงานคดีในคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบเคยอยู่ในสังกัดกลุ่มหรือส่วนงานช่วยพิจารณาคดี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเจ้าพนักงานคดีได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอื่นซึ่งเป็นงานด้านธุรการเป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๑๐ ปี ข้าราชการอื่นในสำนักงานศาลยุติธรรมยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีอย่างแท้จริง โดยยังคงยึดติดกับการมอบหมายงานด้านธุรการให้เจ้าพนักงานคดีรับผิดชอบ และเกิดการตีความภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีทับซ้อนกับหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการในส่วนหรือกลุ่มงานอื่น ส่งผลโดยตรงให้เจ้าพนักงานคดียังคงได้รับมอบหมายงานด้านธุรการให้รับผิดชอบในปริมาณมากไม่แตกต่างจากเดิม โดยยังไม่สามารถปฏิบัติภารกิจและหน้าที่ที่รับผิดชอบได้ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด

๔. บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีที่มีความทับซ้อนกับหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการอื่นในสำนักงานศาลยุติธรรม

ด้วยภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดนั้นมีความครอบคลุมตั้งแต่ชั้นก่อนยื่นฟ้องคดี ชั้นฟ้องคดีและตรวจคำฟ้องชั้นพิจารณาคดี ชั้นพิพากษาและทำคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ชั้นตรวจอุทธรณ์ ชั้นตรวจคำร้องขออุทธรณ์ฎีกาและฎีกา และชั้นบังคับคดี ผู้เขียนจึงได้จัดทำตารางเปรียบเทียบภารกิจและหน้าที่ที่รับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีซึ่งเกิดปัญหาความทับซ้อนกับหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการในส่วนหรือกลุ่มงานอื่นพอสังเขป ดังนี้

ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบ	ส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท	ส่วนหรือกลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์
ข้อ ๑.๑.๑ ขั้นก่อนยื่นฟ้อง ได้แก่ การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ช่วยเหลือผู้บริโภค/คู่ความและสมาชิกกลุ่มสำหรับคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในการจัดทำ คำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง สอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อประกอบการพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาล การติดต่อคู่ความ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ	✓		✓	
ข้อ ๑.๑.๒ ขั้นยื่นฟ้องคดีและตรวจ คำฟ้อง ได้แก่ การตรวจ คำฟ้องที่โจทก์ยื่นต่อศาลในคดีผู้บริโภคเป็นฟ้องกระดาษหรือฟ้องผ่านระบบ e-filing system /การตรวจคำฟ้องที่โจทก์ยื่นต่อศาลว่าเป็นคดีที่สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่ ตลอดถึงกระบวนการอื่นในขั้นตอนการรับฟ้อง เช่น การจัดทำคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง บัญชีระบุพยาน การคำนวณค่าขึ้นศาลการออกใบเสร็จรับเงิน การพิมพ์ปกสำนวน เข้าเล่มสำนวน และเก็บสารบัญ เป็นต้น	✓	✓		
ข้อ ๑.๑.๓ ขั้นพิจารณาคดี ได้แก่ การไกล่เกลี่ยและประนอม ข้อพิพาท ตลอดถึงงานธุรการอื่นที่อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เช่น ตั้งสำนวนไกล่เกลี่ย ออกหมายเลขคดีดำ หมายเลขคดีแดง จัดพิมพ์รายงานกระบวนการพิจารณา จัดพิมพ์คำพิพากษตามยอม และการสแกนสำนวน	✓		✓	
ข้อ ๑.๑.๔ ขั้นพิพากษาและทำคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ได้แก่ ตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ตรวจสอบข้อ	✓			

ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบ	ส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท	ส่วนหรือกลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์
กฎหมายและทำความเข้าใจเพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี				
ข้อ ๑.๑.๕ ชั้นตรวจอุทธรณ์ ได้แก่ (๑) ตรวจสอบข้อจำกัดในการยื่นอุทธรณ์ การรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริง และคำร้องขอทุเลาการบังคับคดี (หากมี) แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล (๒) ตรวจสอบสำนวนที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ และจัดเตรียมสำนวนให้พร้อมก่อนเสนอผู้พิพากษา (๓) ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทก่อนที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ เพื่อให้คู่ความที่เกี่ยวข้องได้เจรจาตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความในข้อพิพาท (หากมี) (๔) ติดต่อคู่ความคู่ความฝ่ายอื่นและบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันให้มาทำการไกล่เกลี่ยก่อน ศาลมีคำสั่งรับอุทธรณ์ (๕) ช่วยเหลือผู้บริโภค/ คู่ความและสมาชิกกลุ่มสำหรับคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่สัญญาได้ตกลงประนีประนอมยอมความก่อนศาลมีคำสั่งรับอุทธรณ์ และขอให้ศาลพิจารณาส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิพากษาตามยอมต่อไป	(๑) - (๕) ✓	(๑) - (๒) ✓	(๓) - (๕) ✓	
๑.๑.๖ ชั้นตรวจคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกา ได้แก่ (๑) ตรวจสอบสำนวนคดีผู้บริโภคที่มีการฎีกา และจัดเตรียมสำนวนให้พร้อมก่อนเสนอผู้พิพากษา (๒) ตรวจสอบคำร้องขออนุญาตฎีกาและฎีกาว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาหรือไม่ รวมถึง คำร้องขอทุเลาการบังคับคดี (หากมี) แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล (๓) ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เพื่อให้	(๑) - (๕) ✓	(๑) - (๒) ✓	(๓) - (๕) ✓	

ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบ	ส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดี	ส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท	ส่วนหรือกลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์
คู่ความที่เกี่ยวข้องได้เจรจาตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความใน ข้อพิพาท แล้วส่งศาลฎีกาพร้อมคำร้อง ขออนุญาตฎีกาและฎีกา หรือภายหลังก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา (๔) ติดต่อกับคู่ความคู่ความฝ่ายอื่นและบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันให้มาทำการไกล่เกลี่ยก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา (๕) ช่วยเหลือผู้บริโภค/คู่ความและสมาชิกกลุ่มสำหรับคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่สัญญาได้ตกลงประนีประนอมยอมความก่อนศาลฎีกามีคำพิพากษา และขอให้ศาลพิจารณาส่งศาลฎีกาเพื่อพิพากษตามยอมต่อไป				
๑.๑.๗ ชั้นบังคับคดี ได้แก่ (๑) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีหนังสือเรียกบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือส่งเอกสารเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามคำสั่งศาลของผู้ประกอบธุรกิจแล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขหรือความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีการเพื่อบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล (๒) ตรวจสอบข้อขัดข้องในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ มาให้ถ้อยคำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล	(๑) - (๒) ✓	(๑) - (๒) ✓	(๒) ✓	(๑) - (๒) ✓

จากตารางเปรียบเทียบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีมีความทับซ้อนกับส่วนหรือกลุ่มงานอื่นหลายภารกิจ เช่น ส่วนหรือกลุ่มงานบริหารจัดการคดี ทับซ้อนในส่วนของงานรับฟ้องและงานอุทธรณ์ฎีกา ส่วนหรือกลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ ทับซ้อนในของงานบังคับคดี โดยส่วนหรือกลุ่มงานที่เกิดการทับซ้อนกันมากที่สุด คือ ส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ด้วยภารกิจด้านการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในคดีทั่วไปอยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของนิติกรประจำส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของแต่ละศาล เมื่อพิจารณาถึงเนื้องานของเจ้าพนักงานคดีในชั้นก่อนยื่นฟ้อง ได้แก่ การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง การช่วยเหลือผู้บริโภคหรือคู่ความและสมาชิกกลุ่มสำหรับคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการจัดทำคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง การสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อประกอบการพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ย

ก่อนฟ้องของศาล การติดต่อคู่ความ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือในชั้นพิจารณาคดี ได้แก่ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ตลอดถึงงานธุรการอื่นที่อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เช่น การตั้งสำนวนไกล่เกลี่ย ออกหมายเลขคดีดำหมายเลขคดีแดง พิมพ์รายงานกระบวนการพิจารณา การจัดพิมพ์คำพิพากษาตามยอม และการสแกนสำนวนรวมถึงการพิจารณาคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (ไกล่เกลี่ยออนไลน์) โดยการทับซ้อนส่วนนี้เป็นการทับซ้อนในลักษณะเนื้อหาทางของข้าราชการศาลยุติธรรมในตำแหน่งประเภทวิชาการเดียวกัน การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดี กับนิติกรประจำส่วนหรือกลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งนิติกรต้องได้รับปริญญาตรีหรือคุณวุฒิอย่างอื่นที่เทียบได้ในระดับเดียวกันในสาขาวิชานิติศาสตร์ หรือได้รับปริญญาโทหรือคุณวุฒิอย่างอื่นที่เทียบได้ในระดับเดียวกันในสาขาวิชา นิติศาสตร์ หรือได้รับปริญญาเอกหรือคุณวุฒิอย่างอื่นที่เทียบได้ในระดับเดียวกันในสาขาวิชานิติศาสตร์ หรือได้รับปริญญาหรือคุณวุฒิอย่างอื่นตามที่สำนักคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) กำหนดที่ใช้เป็นคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งนิติกรได้ ทั้งตามมาตรฐานการกำหนดตำแหน่งของข้าราชการศาลยุติธรรม ตำแหน่งนิติกร กำหนดให้นิติกรต้องมีความรู้ความสามารถที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่ง ความรู้ที่จำเป็นในงาน ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางเลือก การจัดทำเอกสารเกี่ยวกับคดี การมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาความ เป็นต้น คุณสมบัติของนิติกรจึงเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี โดยภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะเนื้อหาของการทำงานของเจ้าพนักงานคดีและนิติกรจึงสามารถปฏิบัติงานร่วมกันหรือทดแทนกันได้ เว้นแต่การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค และการไกล่เกลี่ยคดีแบบกลุ่ม^๒ ส่วนข้าราชการตำแหน่งอื่นอาจทำหน้าที่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อได้รับมอบหมายหรือมีคำสั่งแต่งตั้งจากผู้บริหารศาล

๕. เจ้าพนักงานคดีในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมอื่นและในต่างประเทศ

๕.๑ เจ้าพนักงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด

๕.๑.๑ ความเป็นมาและอำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติให้องค์กรอัยการมีอำนาจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ และกฎหมายอื่น พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม เพื่อให้การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการสำเร็จลุล่วงไปได้โดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๕๓ หมวด ๓ ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินคดี จึงบัญญัติให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินคดีตามกฎหมาย

^๒ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔ ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้ (๑) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค

^๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๒/๕ ให้มีเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่มทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้ (๑) ไกล่เกลี่ยคดีแบบกลุ่ม

๕.๑.๒ คุณสมบัติและการเข้าสู่ตำแหน่ง

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพในการดำเนินคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด จึงให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีซึ่งเป็นข้าราชการอัยการที่มีความรู้และประสบการณ์ในทางกฎหมายและงานคดี เพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในด้านการดำเนินคดีตามระเบียบที่คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) กำหนด โดยการกำหนดกรอบอัตรากำลังของเจ้าพนักงานคดีว่าจะมีจำนวนเท่าใดในส่วนราชการใดให้เป็นไปตามที่ ก.อ. กำหนด ด้วยความเห็นชอบของสำนักงานงบประมาณ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีเข้าสู่ตำแหน่ง การแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งสำหรับเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.อ. กำหนด

คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ออกระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ.๒๕๖๒ นิยามความหมายของเจ้าพนักงานคดีและกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญในการเพิ่มกรอบอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดี เงินเพิ่ม กำหนดประเภทและระดับตำแหน่งของเจ้าพนักงานคดี การย้ายสายงานและการรับโอนข้าราชการจากส่วนราชการอื่นเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี โดยข้อ ๓. ของระเบียบดังกล่าวนิยามความหมายของเจ้าพนักงานคดีว่า เจ้าพนักงานคดี หมายความว่า ข้าราชการอัยการที่มีความรู้และประสบการณ์ในทางกฎหมายและงานคดี เพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในด้านการดำเนินคดี และข้อ ๗ กำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในหน่วยงานราชการภายในของสำนักงานอัยการสูงสุดตามกรอบอัตรากำลังที่ ก.อ. กำหนด ด้วยความเห็นชอบของสำนักงานงบประมาณ จึงเห็นได้ว่า กฎหมายมีเจตนารมณ์ในการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินคดี โดยบุคคลผู้มีความรู้และประสบการณ์ในทางกฎหมายและงานคดี เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีแล้วสามารถทำหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินคดีได้ทันที ระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ.๒๕๖๒ ข้อ ๑๓ ถึงข้อ ๑๗ จึงกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีไว้ ๒ วิธี คือ การย้ายสายงาน และการรับโอน

(1) การย้ายสายงาน

การย้ายสายงาน คือ การคัดเลือกข้าราชการอัยการในสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี เป็นวิธีการคัดเลือกบุคลากรซึ่งเป็นข้าราชการอัยการภายในสำนักงานอัยการสูงสุดเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี บุคคลผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการคัดเลือกนอกจากต้องเป็นข้าราชการอัยการในสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว จะต้องเป็นข้าราชการประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ประเภทวิชาการ ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการ ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสายงานนิติการหรือสายงานอื่น ๆ สำหรับสายงานนิติการต้องปฏิบัติงานตำแหน่งนิติกรในสำนักงานอัยการสูงสุดมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี เว้นแต่เป็นผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา หรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมาย หรือปริญญาเอกทางกฎหมาย หรือสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางกฎหมายจากต่างประเทศ กำหนดระยะเวลาปฏิบัติราชการในสำนักงานอัยการสูงสุดติดต่อกันมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ส่วนสายงานอื่นต้องปฏิบัติงานในตำแหน่งประเภทวิชาการในสำนักงานอัยการสูงสุด

มาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกปี โดยทั้งสองสายงานดังกล่าวจะต้องผ่านการทดลองปฏิบัติงานด้านคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ คดีค้ำมนุษย์ คดีปกครอง การสอบสวน การบังคับคดี หรือด้านอื่นตามที่ ก.อ. กำหนดให้เป็นงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

ประเภทอำนวยการ แบ่งเป็นประเภทอำนวยการระดับต้น และอำนวยการระดับสูง ระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดให้ข้าราชการประเภทดังกล่าวต้องมีระยะเวลาขั้นต่ำในการปฏิบัติงานในสำนักงานอัยการสูงสุดไว้ แต่ผู้ผ่านการคัดเลือกจะต้องผ่านการทดลองปฏิบัติงานด้านคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ คดีค้ำมนุษย์ คดีปกครอง การสอบสวน การบังคับคดี หรือด้านอื่นที่ ก.อ. กำหนดให้เป็นงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

ประเภทบริหาร เป็นการแต่งตั้งข้าราชการธุรการประเภทบริหารไปดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี โดยมีหลักเกณฑ์สำคัญให้คำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการและสิทธิประโยชน์ที่ผู้นั้นเคยได้รับอยู่เดิม

(๒) การโอน

การโอน คือ การคัดเลือกข้าราชการจากส่วนราชการอื่นเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ซึ่งต้องผ่านการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันหรือเทียบเท่ากับตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในส่วนราชการเดิม คุณสมบัติและเงื่อนไขของข้าราชการผู้ที่จะได้รับการโอนดังกล่าวเป็นไปตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด

๕.๑.๓ เงินเดือนและค่าตอบแทน

เจ้าพนักงานคดีมีสิทธิได้รับเงินดังต่อไปนี้

(๑) **เงินเดือน** โดยที่การเข้าสู่ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีมีวิธีการคัดเลือกด้วยการย้ายสายงาน หรือรับโอนจากบุคคลที่เป็นข้าราชการอยู่ก่อนมาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ดังนั้น การรับเงินเดือนจึงเป็นไปตามอัตราเงินเดือนเดิม

(๒) **เงินค่าตอบแทนพิเศษ** เจ้าพนักงานคดีเป็นข้าราชการธุรการสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งตามระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการธุรการสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. ๒๕๕๔ และระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการธุรการสำนักงานอัยการสูงสุด (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดให้ข้าราชการธุรการมีสิทธิได้รับเงินเพิ่มพิเศษ ตามบัญชีอัตราค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการธุรการแนบท้ายระเบียบดังกล่าว สำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีซึ่งเป็นตำแหน่งประเภทวิชาการ มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษตามระดับตำแหน่งในอัตราดังต่อไปนี้ ระดับปฏิบัติการอัตราเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท เมื่อดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการครบสองปี อัตราเดือนละ ๘,๐๐๐ บาท และเมื่อดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการครบสี่ปี อัตราเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการอัตราเดือนละ ๑๒,๐๐๐ บาท และเมื่อดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการครบสามปี อัตราเดือนละ ๑๔,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการพิเศษอัตราเดือนละ ๑๖,๐๐๐ บาท ระดับเชี่ยวชาญอัตราเดือนละ ๑๘,๐๐๐ บาท และระดับผู้ทรงคุณวุฒิอัตราเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท

(๓) **เงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี** พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๐๑ วรรคสอง และระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗. วรรคสอง บัญญัติให้เจ้าพนักงานคดีได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งในอัตราที่สำนักงานอัยการสูงสุดและกระทรวงการคลังร่วมกันกำหนด ซึ่งสำนักงานอัยการสูงสุดได้ออกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่ง

เจ้าพนักงานคดี พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยกำหนดให้ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีได้รับเงินเพิ่ม ดังนี้ ปฏิบัติการ
อัตราเดือนละ ๔,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการ อัตราเดือนละ ๔,๕๐๐ บาท และระดับชำนาญการพิเศษ
อัตราเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท

๕.๑.๔ การกำหนดประเภทและระดับตำแหน่ง

ระเบียบคณะกรรมการอัยการ ว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการ
สูงสุด พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙. กำหนดให้เจ้าพนักงานคดี ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการมีระดับ ดังนี้ (๑)
ระดับปฏิบัติการ (๒) ชำนาญการ (๓) ชำนาญการพิเศษ (๔) เชี่ยวชาญ และ (๕) ผู้ทรงคุณวุฒิ จึงเห็นได้ว่า
เจ้าพนักงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด มีโอกาสเติบโตในตำแหน่งหน้าที่สูงกว่าข้าราชการธุรการทั่วไป
โดยระดับตำแหน่งสูงสุด คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเทียบเท่าระดับ ๑๐ ของข้าราชการฝ่ายพลเรือน

กล่าวโดยสรุป เจ้าพนักงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด คือ ข้าราชการธุรการ
ในสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีความรู้และประสบการณ์ในทางกฎหมายและงานคดี และได้รับการแต่งตั้ง
ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีเพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในด้านการดำเนินคดี
การคัดเลือกบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ตามระเบียบคณะกรรมการอัยการ
ว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. ๒๕๖๒ สามารถดำเนินได้ ๒ วิธี คือ การย้าย
สายงานข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุด และการรับโอนข้าราชการจากส่วนราชการอื่น โดยข้าราชการ
ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีมีสิทธิได้รับเงินเดือน เงินค่าตอบแทนพิเศษ และเงินเพิ่ม
ในอัตราสูง และมีโอกาสเติบโตในตำแหน่งหน้าที่ถึงระดับผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการดำเนินการคัดเลือก
ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีที่ผ่านมา สำนักงานอัยการสูงสุดได้ดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้งข้าราชการ
ธุรการภายในสำนักงานอัยการสูงสุดให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีครั้งแรก จำนวน ๑๔๘ อัตรา โดยรับ
สมัครและคัดเลือกจากข้าราชการธุรการเฉพาะสายงานนิติการ ตำแหน่งนิติกร ระดับปฏิบัติการ
ชำนาญการ และชำนาญการพิเศษ ทั้งนี้ ตามประกาศสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง รับสมัครบุคคลเพื่อ
แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด ฉบับลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งเป็น
การดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการอัยการ ว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด
พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๓ โดยในส่วนการคัดเลือกโดยวิธีการโอนนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีการดำเนินการในส่วนนี้

๕.๒ เจ้าพนักงานคดีของศาลปกครอง

๕.๒.๑ ความเป็นมาและอำนาจหน้าที่ของพนักงานคดีปกครอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้มีการจัดตั้ง
ศาลปกครองเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีปกครอง อันเป็นคดีที่มีคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงาน
ทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมาย
หรือการดำเนินกิจการทางปกครอง ลักษณะของคดีปกครองมีพื้นฐานข้อพิพาทที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่
ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งคู่กรณีฝ่ายรัฐมักเป็นผู้ครอบครองเอกสารหลักฐานสำคัญและมีความพร้อมในการเสนอ
ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่อศาลมากกว่าคู่กรณีฝ่ายเอกชน ศาลปกครองจึงใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน
ที่ศาลโดยตุลาการเจ้าของสำนวนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ
ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีพนักงานคดีปกครองเป็นผู้ช่วยเหลือตุลาการเจ้าของสำนวนในการดำเนินการดังกล่าว
ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๖ วรรคสอง
และมาตรา ๗๙

พนักงานคดีปกครองมีหน้าที่ช่วยเหลือตุลาการเจ้าของสำนวนในการดำเนินคดีปกครองตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมอบหมาย และปฏิบัติหน้าที่อื่นในสำนักงานศาลปกครองตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลปกครองมอบหมาย บทบาทหน้าที่ของพนักงานคดีปกครองในการช่วยเหลือตุลาการเจ้าของสำนวนนั้นเทียบได้กับผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมกรการวินิจฉัยร้องทุกข์^๔ และคล้ายคลึงกับเลขานุการประจำคณะและ Auditeur ของศาลปกครองประเทศฝรั่งเศส รวมถึงจำศาลของศาลปกครองประเทศเบลเยียมและศาลปกครองประชาคมยุโรป^๕

๕.๒.๒ คุณสมบัติและการเข้าสู่ตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง

ผู้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองต้องมีคุณสมบัติทั่วไปและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ และต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง (ก.ศป.) กำหนด ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๘๐ ด้วย กล่าวคือ ประกาศ ก.ศป. เรื่อง หลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานคดีปกครอง ข้อ ๓ กำหนดให้บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าไม่ต่ำกว่านี้ทางกฎหมาย รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ และผู้นั้นต้องผ่านการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกหรือคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลปกครองประกาศกำหนดตามระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองว่าด้วยการบรรจุ การเลื่อน การย้ายข้าราชการฝ่ายศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๔ โดยประกาศรับสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการในตำแหน่งพนักงานคดีปกครองปฏิบัติการจะกำหนดว่า ต้องเป็นผู้ที่สอบผ่านการวัดความรู้ความสามารถทั่วไป ระดับปริญญาตรีขึ้นไปของสำนักงาน ก.พ. หรือที่สำนักงานศาลปกครองเคยจัดทดสอบไปแล้วภายในวันรับสมัครสอบด้วย

นอกจากการสอบคัดเลือกบุคคลภายนอกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการในตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง ข้าราชการฝ่ายศาลปกครองผู้ดำรงตำแหน่งในสายงานอื่นก็อาจย้ายเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองว่าด้วยการบรรจุ การเลื่อน การย้ายข้าราชการฝ่ายศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๔ เช่น การย้ายข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ผู้ดำรงตำแหน่งระดับ ๓ หรือระดับ ๔ เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง ๓ หรือพนักงานคดีปกครอง ๔ ผู้นั้นต้องผ่านการสอบคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลปกครองกำหนด การย้ายข้าราชการฝ่ายศาลปกครองผู้ดำรงตำแหน่งระดับ ๕ ถึงระดับ ๘ เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองในระดับ ๕ ถึงระดับ ๘ นอกจากต้องผ่านการสอบคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลปกครองกำหนดแล้ว ยังต้องผ่านการทดลองปฏิบัติงานด้านคดีปกครองเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๖ เดือน เป็นต้น ส่วนการโอนข้าราชการในหน่วยงานของรัฐอื่นหรือพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองนั้น ระเบียบข้าราชการฝ่ายศาลปกครองว่าด้วยการโอนและการรับโอนข้าราชการ

^๔ ทศวรรณ ลำดับวงศ์, “บทบาทของพนักงานคดีปกครองในการดำเนินงานของศาลปกครอง”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๔, หน้า ๗๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

ของสำนักงานศาลปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มิได้กำหนดให้สามารถโอนมาดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองได้โดยตรง เพียงแต่สามารถโอนมาดำรงตำแหน่งข้าราชการฝ่ายศาลปกครองเท่านั้น

๕.๒.๓ เงินเดือนและค่าตอบแทน

พนักงานคดีปกครอง คุณวุฒิปริญญาตรี อัตราเงินเดือนเริ่มต้น ๑๕,๐๐๐ บาท คุณวุฒิปริญญาโท อัตราเงินเดือนเริ่มต้น ๑๗,๕๐๐ บาท และคุณวุฒิปริญญาเอก อัตราเงินเดือนเริ่มต้น ๒๑,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ นอกจากเงินเดือนแล้วพนักงานคดีปกครองยังได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษ ดังนี้

๑. เงินค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง ตามระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๔ และระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖ ระดับปฏิบัติการ อัตราเดือนละ ๗,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการ อัตราเดือนละ ๙,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการพิเศษ อัตราเดือนละ ๑๑,๐๐๐ บาท ระดับเชี่ยวชาญ อัตราเดือนละ ๑๒,๐๐๐ บาท และระดับทรงคุณวุฒิ อัตราเดือนละ ๑๒,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ พนักงานคดีปกครองที่บรรจุใหม่ ให้ได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษดังกล่าวเมื่อรับราชการในสำนักงานศาลปกครองมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๑ ปี

๒. เงินค่าตอบแทนพิเศษ ตามระเบียบ ก.บ.ศป. ว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๔ ระดับปฏิบัติการ อัตราเดือนละ ๘,๐๐๐ บาท และเมื่อดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการครบสามปี อัตราเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการ อัตราเดือนละ ๑๒,๐๐๐ บาท และเมื่อดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการครบสามปี อัตราเดือนละ ๑๔,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการพิเศษ อัตราเดือนละ ๑๖,๐๐๐ บาท ระดับเชี่ยวชาญ อัตราเดือนละ ๘,๐๐๐ บาท และระดับทรงคุณวุฒิ อัตราเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท

๕.๒.๔ การกำหนดประเภทและระดับตำแหน่ง

ประกาศ ก.ศป. เรื่อง หลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานคดีปกครอง กำหนดให้พนักงานคดีปกครอง ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการมีระดับ ดังนี้ (๑) ระดับปฏิบัติการ (๒) ระดับชำนาญการ (๓) ระดับชำนาญการพิเศษ (๔) ระดับเชี่ยวชาญ และ (๕) ระดับทรงคุณวุฒิ ดังนั้น พนักงานคดีปกครองมีโอกาสเติบโตในตำแหน่งหน้าที่สูงกว่าข้าราชการธุรการทั่วไป โดยระดับตำแหน่งสูงสุด คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเทียบเท่าระดับ ๑๐ ของข้าราชการฝ่ายพลเรือน

สรุปความได้ว่า พนักงานคดีปกครองหน้าที่ช่วยเหลือตุลาการเจ้าของสำนวนในการดำเนินคดีปกครองทำให้ต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย รัฐศาสตร์ หรือ รัฐประศาสนศาสตร์ ดังนั้น การเข้าสู่ตำแหน่งของพนักงานคดีปกครองจึงใช้วิธีการสอบคัดเลือกเป็นหลัก พนักงานคดีปกครองได้รับเงินเดือนและเงินค่าตอบแทนพิเศษและเงินเพิ่มในอัตราสูง นอกจากนี้การเลื่อนระดับตำแหน่งนอกจากใช้ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์ประการหนึ่งแล้ว ยังจะต้องผ่านการประเมินผลงานทางวิชาการเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญด้วย สำหรับการเลื่อนตำแหน่งจากระดับปฏิบัติการไปถึงระดับเชี่ยวชาญนั้นสามารถเลื่อนได้โดยไม่กำหนดจำนวนโควตาหรือแบบปริมิตเหมือนหน่วยงานอื่น นอกจากนี้ตำแหน่งพนักงานคดีปกครองยังสามารถสะสมอายุงานเพื่อสมัครสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาและอัยการผู้ช่วย และกรณีที่ทำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองชำนาญการพิเศษไม่ต่ำกว่า ๓ ปี และผ่านการอบรมหลักสูตรที่ ก.ศป. รับรอง สามารถสมัครสอบตุลาการศาลปกครองชั้นต้นได้ โดยพนักงานคดีปกครอง

ได้รับการอบรมหลักสูตรพนักงานคดีปกครองระดับกลางซึ่งเทียบเท่าหลักสูตรที่ ก.ศป. รับรองอยู่แล้ว จึงทำให้พนักงานคดีปกครองมีคุณสมบัติในข้อนี้โดยอัตโนมัติ

๕.๓ ผู้สนับสนุนงานคดีของผู้พิพากษาในต่างประเทศ Law Clerk ของประเทศสหรัฐอเมริกา Judicial Assistant ของประเทศอังกฤษ

ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด รวมถึงคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดีจะต้องมีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย ทั้งต้องมีประสบการณ์หรือเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมายมาก่อน ผู้เขียนเห็นว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้สนับสนุนงานคดีของผู้พิพากษาในต่างประเทศหลายประการ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเรียกบุคคลที่ทำหน้าที่ช่วยงานของผู้พิพากษาว่า Law Clerk ซึ่งตำแหน่งนี้ถือเป็นอาชีพที่ทรงเกียรติอย่างมาก และเป็นอาชีพที่อยู่ในลำดับต้น ๆ ของสายงานอาชีพทางกฎหมาย ในปัจจุบันผู้พิพากษาในศาลแขวงแต่ละท่านสามารถมี Law Clerk ประจำตัวได้ ๓ คน ส่วนในศาลสูงสามารถมี Law Clerk ได้ ๔ คน และถ้าเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะสามารถมี Law Clerk ได้ถึง ๕ คน

ภารกิจของ Law Clerk ในแต่ละศาลก็จะแตกต่างกัน ซึ่งจะกำหนดโดยศาลที่ว่าจ้าง Law Clerk นั้น แต่ Law Clerk ประจำตัวผู้พิพากษาทุกคนจะมีการกิจหลักร่วมกัน คือ การพิจารณาคำขออุทธรณ์ของศาลชั้นต้น พร้อมทั้งสรุปประเด็นแห่งคดีเสนอต่อผู้พิพากษา ลักษณะงานโดยทั่วไปของ Law Clerk คือ

๑. งานจัดเตรียมข้อมูลคดี ได้แก่ พิจารณาคำร้อง สรุปประเด็นแห่งคดี รวบรวมพยานหลักฐานและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคดีที่จำเ็น จัดเตรียมคำถามสำหรับการถามความ

๒. งานวิจัยด้านกฎหมาย ได้แก่ ดำเนินการค้นคว้าวิจัยข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับคดี วิเคราะห์คำพิพากษา รวบรวมความเห็นของผู้พิพากษาในแต่ละคดีแล้วจัดทำเป็นรายงานเสนอให้ผู้พิพากษาทำการตรวจสอบ

๓. งานกฎหมายด้านอื่น ๆ ได้แก่ เสนอความคิดเห็นต่อผู้พิพากษา ประสานงานกับ ผู้ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา

คุณสมบัติของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง Law Clerk จะต้องเป็นบุคคลที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูงของโรงเรียนกฎหมายที่มีชื่อเสียงที่สุด มีความชำนาญทางด้านกฎหมาย โดยการพิจารณาคัดเลือก Law Clerk ของผู้พิพากษาจะเลือกบุคคลที่มีอุดมการณ์ ทศนะคติ ประสิทธิภาพในการทำงานและต้องมีความมั่นใจที่จะสามารถปฏิบัติงานเพื่อสนับสนุนอุดมการณ์ของผู้พิพากษาได้เป็นอย่างดี การจ้างงานของตำแหน่ง Law Clerk มี ๒ แบบ คือ การจ้างงานในระยะสั้น โดยระยะเวลาในการจ้างประมาณ ๑-๒ ปี บุคคลที่สมัครต้องการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ ในการทำงานทางด้านกฎหมาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา และเมื่อหมดสัญญาบุคคลเหล่านี้จะเข้าสู่เส้นทางอาชีพอื่น ๆ และการจ้างงานในระยะยาว โดยบุคคลที่สมัครเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสามารถนำประสบการณ์จากการทำงานมาช่วยแบ่งเบาภาระของผู้พิพากษาได้

บทบาทและหน้าที่ของ Law Clerk ในประเทศอังกฤษ ในประเทศอังกฤษจะเรียก Law Clerk ว่า Judicial Assistant มีบทบาทเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา โดยภาระงานของ Judicial Assistant อยู่ภายใต้การมอบหมายของผู้พิพากษา โดยสามารถแบ่งงานออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับคดีความ เช่น การค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดี การสรุปความ การช่วยเตรียมร่างคำพิพากษาทั้งร่างที่เป็น

ภาษาเขียนและภาษาพูด และงานที่ได้รับมอบหมายอื่น ๆ จากผู้พิพากษา บทบาทของ Judicial Assistant จะไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้พิพากษา แต่มีประโยชน์ต่อระบบงานของศาลในภาพรวมค่อนข้างมากเพราะช่วยให้ศาลสามารถบริหารจัดการคดีได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คุณสมบัติของ Judicial Assistant จะต้องมีการเรียนที่ดีเยี่ยมจบปริญญาในสาขาใดก็ได้ แต่จะต้องมีการเรียนอย่างน้อยระดับเกียรตินิยมอันดับสอง ระดับหนึ่ง และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านกฎหมาย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสามารถปฏิบัติงานได้ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่กดดัน รวมถึงมีทักษะทางด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และทักษะทางด้านการเขียนที่ดีเยี่ยม กล่าวได้ว่า Judicial Assistant คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสนับสนุนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา ซึ่งบางคนได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคดีความต่อองค์คณะผู้พิพากษา แต่บทบาทหน้าที่จะมากหรือน้อยยังคงขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาในฐานะผู้ใช้งานบุคคลเหล่านั้นโดยตรง

เส้นทางอาชีพของ Judicial Assistant เป็นเส้นทางอาชีพที่เป็นแบบการจ้างงาน ตามสัญญาในระยะสั้นประมาณ ๗-๑๐ เดือน มีการออกแบบเส้นทางเชื่อมระหว่างตำแหน่งต่าง ๆ และการสร้างความยืดหยุ่นในอาชีพ แต่ไม่มีการกำหนดเป็นกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตามอาชีพ Judicial Assistant ถือได้ว่าเป็นอาชีพที่ช่วยให้อนาคตในอาชีพกฎหมายมีความก้าวหน้า อีกทั้งบุคคลที่มีประสบการณ์ Judicial Assistant มาก่อนแล้วต้องการไปเป็นผู้พิพากษา โดยธรรมเนียมแล้วจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ^๖

๖. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างของเจ้าพนักงานคดีและความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ เจ้าพนักงานคดีของศาลยุติธรรม กับเจ้าพนักงานคดีของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่น เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา

๖.๑ ความเป็นมาของตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรม

เจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรม เป็นตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้มีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔ โดยคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) โดยออกระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. ๒๕๕๑ และเปิดรับสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีปฏิบัติการในครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๕๑ ปัจจุบันมีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีจำนวน ๒๗๗ อัตรา ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในศาลยุติธรรมทั่วประเทศ

๖.๒ การกำหนดประเภทและระดับตำแหน่ง

ตามประกาศคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม เรื่อง การจัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและจัดตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรมเข้าประเภทตำแหน่งสายงานและระดับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการมีระดับ ดังนี้ (๑) ระดับปฏิบัติการ (๒) ระดับชำนาญการ (๓) ระดับชำนาญการพิเศษ โดยมีระดับตำแหน่งสูงสุด คือ ระดับชำนาญ

^๖ ธนยพร พงศ์กระพันธุ์ Tanyaporn Pongkaphan. (๒๕๕๑). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑, หน้า ๙๑-๙๒.

การพิเศษ ซึ่งเทียบเท่าระดับ ๘ ของข้าราชการฝ่ายพลเรือน โดยยังไม่มีระดับเชี่ยวชาญและระดับ
ทรงคุณวุฒิ

๖.๓ อัตราค่าตอบแทน

๑. เงินค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีปกครอง ตามหลักเกณฑ์
คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม เรื่อง เงินค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ.
๒๕๕๑ ระดับปฏิบัติการ อัตราเดือนละ ๕,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการ อัตราเดือนละ ๗,๐๐๐ บาท ระดับ
ชำนาญการพิเศษ อัตราเดือนละ ๙,๐๐๐ บาท

๒. เงินค่าตอบแทนพิเศษ ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยเงิน
ค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๔ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๓ ระดับปฏิบัติการ
อัตราเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท เมื่อดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการครบ ๒ ปี อัตราเดือนละ ๘,๐๐๐ บาท และ
เมื่อดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการครบ ๔ ปี อัตราเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท ระดับชำนาญการ อัตราเดือนละ
๑๒,๐๐๐ บาท เมื่อดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการครบ ๓ ปี อัตราเดือนละ ๑๔,๐๐๐ บาท และระดับ
ชำนาญการพิเศษ อัตราเดือนละ ๑๖,๐๐๐ บาท

ด้วยภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีซึ่งมีอยู่แทบทุกกระบวนการ
ดำเนินคดีของศาล โดยเฉพาะในคดีผู้บริโภคและคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เริ่มตั้งแต่ชั้นก่อนฟ้องคดี
ตลอดจนถึงชั้นบังคับคดี เมื่อเทียบกับอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดีแต่ละศาลที่มีเพียง ๑ ถึง ๒ อัตรา
การปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจดังกล่าวอาจยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการข้าราชการ
ศาลยุติธรรม (ก.ศ.) จึงได้พิจารณาเพิ่มกรอบอัตรากำลัง โดยมีมติเห็นชอบกรอบอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดี
เพิ่มอีกจำนวน ๑๗๐ อัตรา (จากเดิมมีกรอบอัตรากำลังจำนวน ๓๑๕ อัตรา แต่มีงบประมาณและสอบ
บรรจุแล้วเพียงจำนวน ๒๗๗ อัตรา โดยยังไม่มียกงบประมาณจำนวน ๓๘ อัตรา) จึงรวมเป็นกรอบอัตรากำลัง
ทั้งสิ้น ๔๘๕ อัตรา ปัจจุบันอยู่ระหว่างจัดสรรงบประมาณและดำเนินการสอบบรรจุให้ครบกรอบ ในการนี้
สำนักงานศาลยุติธรรมได้ประกาศรับสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการใน
ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีปฏิบัติการในสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งหมดเขตรับสมัครไปแล้วเมื่อวันที่ ๓
สิงหาคม ๒๕๖๔

ผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบโครงสร้างของเจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรมกับ
เจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด และพนักงานคดีศาลปกครอง พอสังเขป ดังนี้

รายละเอียดเกี่ยวกับ ตำแหน่ง	สำนักงานศาล ยุติธรรม	สำนักงานอัยการสูงสุด	ศาลปกครอง
การกำหนดให้มีตำแหน่ง เจ้าพนักงานคดีในองค์กร	พ.ศ.๒๕๕๑	พ.ศ.๒๕๕๓	พ.ศ.๒๕๕๒
วิธีการเข้าสู่ตำแหน่ง	การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุ และแต่งตั้ง	- การย้ายสายงานข้าราชการ อัยการในสำนักงานอัยการสูงสุด - การโอนจากส่วนราชการอื่น เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้า พนักงานคดี	- การสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุและแต่งตั้ง - การย้ายสายงาน ข้าราชการฝ่ายศาล ปกครอง
ระดับตำแหน่ง	ปฏิบัติการ-ชำนาญการ พิเศษ	ปฏิบัติการ-ผู้ทรงคุณวุฒิ	ปฏิบัติการ-ผู้ทรงคุณวุฒิ

ค่าตอบแทนพิเศษสำหรับตำแหน่ง	๕,๐๐๐-๙,๐๐๐	๔,๐๐๐-๖,๐๐๐	๓,๐๐๐-๑๒,๐๐๐
ค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการในหน่วยงาน	๖,๐๐๐-๑๖,๐๐๐	๖,๐๐๐-๒๐,๐๐๐	๘,๐๐๐-๒๐,๐๐๐

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเจ้าพนักงานคดีศาลยุติธรรม กับพนักงานคดีศาลปกครองและเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุดดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีได้ถูกกำหนดขึ้นในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนด้านงานคดีแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลปกครอง หรือทำหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินคดี สำหรับเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด แม้จะมีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีภายหลังหน่วยงานอื่น โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๔ แต่องค์กรอัยการมีการพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีเพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในด้านการดำเนินคดีให้เป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเที่ยงธรรม ตามระเบียบที่คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) กำหนด ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการย้ายสายงานข้าราชการธุรการภายในสำนักงานอัยการสูงสุด โดยการรับสมัครและคัดเลือกข้าราชการธุรการที่มีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งของเจ้าพนักงานคดี เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด โดยบุคคลผู้มีคุณสมบัติได้รับการแต่งตั้งตำแหน่งดังกล่าวต้องเป็นข้าราชการอยู่แล้วและเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในทางกฎหมายและงานคดี เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีแล้วสามารถทำหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินคดีได้ทันที นอกจากนี้สำนักงานอัยการสูงสุดมีการเตรียมพร้อมการคัดเลือกและรับโอนข้าราชการจากส่วนราชการอื่นเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี รองรับภารกิจการช่วยเหลืองานของพนักงานอัยการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจุบันกำหนดระดับตำแหน่งสูงสุด คือ เจ้าพนักงานคดีระดับผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนพนักงานคดีปกครองซึ่งถือเป็นหน่วยงานแรกในกระบวนการยุติธรรมไทยที่กำหนดให้มีตำแหน่งพนักงานคดีปกครองทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครองตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมอบหมาย มีวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งโดยการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้ง และมีการย้ายสายงานข้าราชการฝ่ายศาลปกครองซึ่งดำรงตำแหน่งในสายงานอื่นเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองว่าด้วยการบรรจุ การเลื่อน การย้ายข้าราชการฝ่ายปกครองให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๔ ในลักษณะเดียวกันพนักงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุด ปัจจุบันระดับตำแหน่งสูงสุด คือ พนักงานคดีปกครองระดับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเจ้าพนักงานคดีของทั้งสององค์กรดังกล่าวมีโอกาสก้าวหน้าและเติบโตในสายอาชีพของตนถึงระดับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของประเภทวิชาการ (Knowledge Workers) ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ สำหรับเจ้าพนักงานคดีในสำนักงานศาลยุติธรรม มีการกำหนดตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มีวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งเพียงวิธีการเดียว คือ การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ปัจจุบันมีข้าราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีทั่วประเทศจำนวน ๒๗๗ อัตรา เมื่อพิจารณาภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดีตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเพิ่มกรอบอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดี โดยสำนักงานศาลยุติธรรมมีบุคคลากรจำนวนหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมาย

และมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี คือ การสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย หรือการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและเป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา เป็นต้น แต่ข้าราชการดังกล่าวดำรงตำแหน่งอยู่ในสายงานอื่น ขณะที่สำนักงานศาลยุติธรรมอยู่ระหว่างพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีให้มีบทบาทมากขึ้นในการสนับสนุนศาลในการดำเนินคดี การสรุปสำนวนทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การยกร่างคำพิพากษา อันเป็นการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาตามกฎหมาย จึงสมควรที่จะมีบุคลากรภายในสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายเข้าดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีโดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดี และปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมซึ่งมีแนวโน้มมากขึ้นทุกปี ซึ่งคดีบางประเภทมีความยุ่งยากซับซ้อนและมีเอกสารจำนวนมาก การย้ายสายงานข้าราชการธุรการภายในสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความชำนาญด้านงานคดี โดยเปิดรับสมัครการย้ายสายงานข้าราชการที่มีคุณสมบัติเฉพาะเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในสำนักงานศาลยุติธรรม จะสามารถทำให้ได้บุคลากรในตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีที่มีคุณภาพเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาได้ในทันที

๗. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี (Case Affairs Officer) นั้น อำนาจหน้าที่หลักของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค คือ การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค (Consumer protection) เพื่อให้โอกาสผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย และสนับสนุนศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค เพื่อให้ศาลมีเครื่องมือที่สำคัญในการทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง และตรวจสอบรวบรวมพยานหลักฐานตามกรอบอำนาจหน้าที่ ตลอดถึงการให้ความช่วยเหลือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔ เจ้าพนักงานคดีในคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณาทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามที่ศาลมอบหมาย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๗ และเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่มทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่ศาลมอบหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๖) มาตรา ๒๒๒/๕ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดเพียงบางส่วนเท่านั้น ส่วนเจ้าพนักงานคดีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว จากการศึกษาการพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดี สามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ดังนี้

๑. ปัจจุบันมีปริมาณคดีผู้บริโภคเข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมจำนวนมาก ประกอบกับการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมแทบทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย และการปฏิบัติงานที่ความรับผิดชอบอื่นที่อาจได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา แต่อัตราการล้มเลิกคดีในส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีโดยเฉพาะตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในศาลชั้นต้น มีเพียงศาลละ ๑ ถึง ๒ อัตรา ซึ่งจึงไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานที่ความรับผิดชอบและปริมาณคดีในแต่ละปี ทั้งยังขาดเจ้าหน้าที่ธุรการและอุปกรณ์สำนักงานสนับสนุนงานของเจ้าพนักงานคดี รวมถึงยังขาดคู่มือการปฏิบัติงานเจ้าพนักงานคดีที่มีความเป็นปัจจุบัน

๒. การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ตลอดจนทักษะหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้แก่ ด้านคดีผู้บริโภค คดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ คดีเลือกตั้ง เจ้าพนักงานคดีจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ทางด้านกฎหมายและวิชาการและทักษะเฉพาะด้าน แต่ในอดีตยังไม่มีหลักสูตรการอบรมที่เพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของเจ้าพนักงานคดี คงมีแค่หลักสูตรอบรมด้านกฎหมายทั่วไปเท่านั้น

๓. ความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ ปัจจุบันตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในศาลยุติธรรมเติบโตสูงสุดเพียงระดับตำแหน่งชำนาญการพิเศษ ส่วนพนักงานคดีปกครองของศาลปกครองและเจ้าพนักงานคดีขององค์กรอัยการ สามารถเติบโตได้สูงสุดถึงระดับทรงคุณวุฒิ ทั้งพนักงานคดีปกครองสามารถสะสมอายุงานเพื่อสมัครสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา ตุลาการศาลปกครอง และอัยการผู้ช่วยได้

๔. การกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดี แตกต่างจากข้าราชการศาลยุติธรรมอื่น ในหลายภารกิจมีความใกล้ชิดและเชื่อมโยงกับผู้พิพากษา มีบทบาทสนับสนุนงานของผู้พิพากษาอย่างแท้จริง ทั้งด้านการค้นหาความจริง แสวงหาพยานหลักฐาน การจัดทำรายงานเกี่ยวกับพยานหลักฐานเสนอต่อผู้พิพากษา การช่วยเหลือผู้พิพากษาค้นคว้าพยาน การตรวจสอบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การทำความเข้าใจกับผู้พิพากษาเพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษา รวมทั้งการยกย่องคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาในลักษณะกึ่งตุลาการ แต่ปัจจุบันเจ้าพนักงานคดีอยู่ภายใต้กำกับดูแลของเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ถูกประเมินโดยผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล แล้วแต่กรณี

๕. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีผลใช้บังคับนับแต่วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๑ เป็นกฎหมายที่ต้องการแก้ไขความไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน โดยบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ใช้ระบบการพิจารณาคดีค่อนข้างไปในระบบไต่สวน (Inquisitorial) ซึ่งเป็นระบบที่เน้นบทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงด้วยตนเอง ที่ได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ที่พยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น จึงกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงเสนอผู้พิพากษา เจ้าพนักงานคดีจึงเป็นเครื่องมือหรือกลไกของศาลในการใช้ระบบนี้ แต่ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ยังมักใช้ระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนไม่เต็มรูปแบบ โดยมีศูนย์กลางกับการพิจารณาคดีแบบในระบบกล่าวหาที่เน้นเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันของคู่ความซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงค่อนข้างน้อยและต้องวางตัวเป็นกลาง จึงมิได้มอบหมายงานให้เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้เท่าที่ควร ส่งผลโดยตรงให้เจ้าพนักงานคดีไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เหมาะสมกับตำแหน่ง และขาดทักษะและประสบการณ์ทำงานเฉพาะด้าน ทั้งไม่มีผลงานเพื่อประเมินในการเลื่อนตำแหน่ง

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในการสนับสนุนงานของผู้พิพากษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับกรอบภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมมากขึ้นในอนาคต ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดในการพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีให้มีบทบาทสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษามากขึ้น ดังนี้

๑. สำนักงานศาลยุติธรรมควรเพิ่มกรอบอัตรากำลังในส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีให้มากขึ้น ทั้งตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีและกรอบอัตรากำลังข้าราชการศาลยุติธรรมตำแหน่งอื่น เพื่อสนับสนุนงานในส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี และโดยที่สำนักงานศาลยุติธรรมมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ทำงาน และคุ้นเคยกับระบบงานสำนวนของศาลยุติธรรม ซึ่งรับราชการใน

ตำแหน่งอื่น จึงควรเพิ่มวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีด้วยการย้ายสายงานข้าราชการตำแหน่งอื่นที่มีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ทั้งมีมาตรฐานการกำหนดตำแหน่งของข้าราชการศาลยุติธรรมที่คล้ายกับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี เช่น ตำแหน่งนิติกร เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี โดยออกระเบียบหรือกฎเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานคดีสามารถทำหน้าที่ใกล้เคียงได้ในทุกประเภทคดี เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ทดแทนกับบุคลากรของส่วนหรือกลุ่มงานที่เคยสังกัดก่อนย้ายสายงาน และเพื่อให้การบริหารงานบุคคลเป็นไปอย่างสะดวกและพร้อมสำหรับการปฏิบัติราชการศาลยุติธรรม อาจควรรวมส่วนหรือกลุ่มงานใกล้เคียงและประណอมข้อพิพาทซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบหลักทับซ้อนกับส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดีเข้ากับส่วนหรือกลุ่มงานเจ้าพนักงานคดี ซึ่งจะเป็นการใช้บุคลากรของศาลยุติธรรมอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมกับค่าตอบแทน และเป็นการแก้ไขปัญหาความทับซ้อนภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดี กับนิติกรประจำส่วนหรือกลุ่มงานใกล้เคียงและประណอมข้อพิพาท อีกทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรภายในหน่วยงานได้ในคราวเดียวกัน ส่วนขั้นตอนและวิธีการย้ายสายงาน อาจออกระเบียบรองรับทำนองเดียวกับเจ้าพนักงานคดีขององค์กรอัยการซึ่งวางระเบียบกฎเกณฑ์ไว้ค่อนข้างเป็นระบบ สำนักงานศาลยุติธรรมอาจนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการย้ายสายงานข้าราชการอื่นเพื่อให้มาดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้มีเจ้าพนักงานคดีที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ทางกฎหมาย ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลได้ทันที ในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้การสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในระดับสากล เทียบเท่ากับ Law Clerk ของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ Judicial Assistant ของประเทศอังกฤษ ผู้เขียนเห็นว่าในอนาคตควรเพิ่มอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดีให้มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ อัตรา ต่อองค์คณะผู้พิพากษาในศาลทั่วยุติธรรมทั่วประเทศ

๒. สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดให้มีหลักสูตรการอบรมเจ้าพนักงานคดี โดยเนื้อหาของหลักสูตรต้องมีความเข้มข้นและจำเป็นในการปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ เช่น ด้านการใกล้เคียงการบันทึกคำพยาน การสอบข้อเท็จจริง และการยกร่างคำพิพากษาหรือคำสั่ง เป็นต้น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานคดี และต้องมีการจัดอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพิ่มทักษะให้เจ้าพนักงานคดีเกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแต่ละประเภทคดี ทั้งควรเร่งดำเนินการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีในทุกขั้นตอน โดยคู่มือต้องมีเนื้อหาที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน การมีคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของเจ้าพนักงานคดี ทั้งยังเป็นส่วนที่ยืนยันถึงความชัดเจนในกรอบการทำงาน หลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานคดีในการทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีพิพากษาคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานคดีมีบทบาทสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับในกระบวนการยุติธรรม

๓. เพื่อความก้าวหน้าเติบโตในสายอาชีพเจ้าพนักงานคดีและเพื่อศักดิ์ศรีขององค์กรสำนักงานศาลยุติธรรม ควรกำหนดระดับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีให้สูงขึ้น เทียบเท่ากับระดับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีขององค์กรอัยการ และพนักงานคดีปกครองของศาลปกครอง ซึ่งมีระดับตำแหน่งสูงสุดถึงระดับผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งควรกำหนดรายได้ของเจ้าพนักงานคดีให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น การกำหนดเงินเพิ่มหรือค่าตอบแทนพิเศษเฉพาะตำแหน่งให้เหมาะสมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่เจ้าพนักงานคดี ทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานคดีเปลี่ยนหรือย้ายสายงานหรือลาออกไปสังกัดกับหน่วยงานอื่น เมื่อเจ้าพนักงานคดีมีรายได้ที่เหมาะสม มีความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ และมีความมั่นคงแล้ว จะทำให้ไม่เกิดการสมองไหลเปลี่ยนหรือย้ายสายงาน หรือลาออกไป

ทำงานกับองค์กรอื่น ส่งผลให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีเจ้าพนักงานคดีที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญ ในด้านงานคดีอันจะเกิดผลดีต่องานราชการศาลยุติธรรมและประชาชน

แผนกคดีผู้

๔. เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีโดยลักษณะของเนื้องาน ภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบมีความใกล้ชิดและเชื่อมโยงกับผู้พิพากษา การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีจึงมีลักษณะกึ่งตุลาการ จึงควรให้เจ้าพนักงานคดีอยู่ภายใต้ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ และให้เจ้าพนักงานคดีขึ้นตรงต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรืออธิบดี เพื่อให้มีสายงานการบังคับบัญชา

ในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้

การมอบหมายงาน การตรวจสอบการปฏิบัติงานที่มาจากผู้พิพากษาซึ่งมีความเข้าใจเนื้องาน และระบบงานของเจ้าพนักงานคดี ทั้งให้เจ้าพนักงานคดีได้รับการประเมินจากผู้พิพากษาโดยตรง นอกจากนี้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจกับเจ้าพนักงานคดีให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งสมกับความรู้ความสามารถ จึงควรจัดให้มีการเปิดสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาเป็นสนามพิเศษสำหรับตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีโดยเฉพาะ โดยกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครสอบตามระยะเวลาการทำงานของเจ้าพนักงานคดีตามความเหมาะสม โดยให้เจ้าพนักงานคดีสามารถสะสมอายุงานราชการในการสมัครสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาในสนามดังกล่าวนี้ได้ ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงานคดีสอบคัดเลือกได้บรรจุเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้ว จะทำให้สำนักงานศาลยุติธรรมได้ผู้พิพากษาที่มีคุณภาพ เข้าใจในวัฒนธรรมองค์กร และเข้าใจงานราชการศาลยุติธรรมอันจะเป็นผลดีต่อสำนักงานศาลยุติธรรมและประชาชน

ในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้

๕. ควรจัดให้ผู้พิพากษาเข้ารับการอบรมเรื่องการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนอย่างจริงจัง และควรผลักดันผู้พิพากษาให้ใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนอย่างเต็มรูปแบบสำหรับประเภทคดีที่กฎหมายกำหนดให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยระบบไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานและค้นหาความจริง เมื่อผู้พิพากษาใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนเต็มรูปแบบแล้วก็จะให้ความสำคัญต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีโดยปริยาย ส่งผลโดยตรงให้เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนองค์คณะผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดทักษะและความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีตามภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาระบบเจ้าพนักงานคดีได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย ประชาชนและสังคมมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในกระบวนการอำนวยความยุติธรรมของศาลยุติธรรมอย่างยั่งยืน

ในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้

ในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้

ในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

การอ้างอิง

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙

ระเบียบ ประกาศ

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของ

เจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. ๒๕๕๙

ประกาศ ก.ศ.ป. เรื่อง หลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น

เจ้าพนักงานคดีปกครอง ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒

ประกาศสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการย้ายสายงาน การรับโอน การรู้ทดลอง

ปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อน และการโยกย้ายตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงาน

อัยการสูงสุด

ประกาศสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่องรับสมัครคัดเลือกข้าราชการธุรการในตำแหน่งนิติกรเพื่อ

แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด

ระเบียบคณะกรรมการอัยการ ว่าด้วยตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีสำนักงานอัยการสูงสุด

พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบคณะกรรมการอัยการ ว่าด้วยเงินค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการธุรการสำนักงาน

อัยการสูงสุด (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๓

ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ว่าด้วยการโอนและรับโอนข้าราชการของ

สำนักงานศาลปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ว่าด้วยการบรรจุ การเลื่อน การย้าย

ข้าราชการฝ่ายศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๔

ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายใน และกำหนดหน้าที่ความ

รับผิดชอบของหน่วยงานในสำนักงานศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๖) ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี

พ.ศ. ๒๕๖๔

งานวิจัยและวิชาการ

ฉันทพร พงศ์กระพันธุ์ Tanyaporn Pongkaphan. (๒๕๕๑). บทบาทของเจ้าพนักงานคดี
ในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑

บทความวิจัยและวิชาการ THE ROLE OF CASE AFFAIRS OFFICER ON THE IMPLEMENTATION
OF THE CONSUMER CASE PROCEDURE ACT B.E.

ทศวรรณ ลำดับวงศ์, “บทบาทของพนักงานคดีปกครองในการดำเนินงานของศาลปกครอง”
วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ.๒๕๕๔, ๒๕๕๔, หน้า ๗๒

สื่ออินเทอร์เน็ต

เว็บไซต์ของ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค(ส.ค.บ.)

<https://www.ocpb.go.th/>

